

Дужик Наталія Степанівна,

ORCID ID: 0000-0001-7211-6617

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри ділової іноземної мови та міжнародної комунікації

Національний університет харчових технологій

ЦИФРОВА ОСОБИСТІТЬ ЗДОБУВАЧА У ГРУПОВИХ ЧАТАХ: ВИЯВИ ТА ФОРМУВАННЯ

STUDENT DIGITAL PERSONALITY IN GROUP CHATS: FEATURES AND DEVELOPMENT

У статті аналізується роль месенджерів у освітньому процесі у зв'язку з їх перевагами для академічного навчання, особистісного розвитку та соціальної взаємодії. Популярність комунікації в групових чатах часто пояснюється наявністю технічних параметрів, таких як легкість поширення файлів, одночасний обмін повідомленнями з багатьма користувачами, збереження інформації у чаті та інтеграція мультимедійних елементів. Поняття «цифрова особистість» у сервісах для миттєвого обміну пов'язується зі свідомою, цілеспрямованою діяльністю людини, обумовленою особистісними рисами (світоглядом, психічними властивостями, мотивацією, рівнем володіння мови та ін.).

Анонімна самоідентифікація є типовою ознакою студентських профілів. Приховування реальної особи здійснюється з міркувань кібербезпеки і є спробою захистити себе від небажаної уваги чи осуду. Більше того, анонімність допомагає невпевненим у собі здобувачам соціалізуватися. Залучення студентів до професійних онлайн-спільнот, привернення уваги до профілів авторитетних учасників мотивує студентів свідомо ставитися до свого віртуального образу та здобувати компетентності, необхідні для успішної участі у професійних мережах.

На основі аналізу нещодавно опублікованих теоретичних та емпіричних праць було описано основні функції повідомлень у месенджерах. Вони стосуються навчального, дискурсивного, емоційного аспектів роботи в групових чатах, а також інформаційної та соціальної підтримки. Ці функції розглядаються з огляду на поведінкові моделі, що є виявами цифрової особистості.

Аналіз тематики повідомлень виявляє сфери навчальної діяльності, які вимагають реагування з боку викладача чи одногрупників. На когнітивному рівні студенти можуть мати потребу у поясненні чи уточненні матеріалу. На емоційному рівні вони можуть поділяти почуття інших членів групи, висловлюючи особисте ставлення до поширюваної інформації та освітніх викликів. Інформаційна та соціальна підтримка в чаті покращує стосунки в колективі та допомагає студентам розвивати компетенції, необхідні для командної роботи. Навчальна діяльність в месенджерах є актуальним напрямком дослідження, адже вона удосконалює навички здобувачів, які використовуються для конструювання їхніх цифрових особистостей.

Ключові слова: вища освіта, сервіси обміну миттєвими повідомленнями, цифрова особистість, анонімність, залученість.

The paper analyzes the role of instant messaging in the educational process in relation to its benefits for academic studies, personal development and social interaction. The popularity of communication in group chats is often explained by the availability of technical features such as easy file sharing, the simultaneous exchange of messages with many users, the chat memory, and integrated multimedia elements. The concept of a digital personality in instant messaging is associated with the person's conscious, purposeful activities influenced by individual characteristics, such as social outlook, mental traits, motivation, and language proficiency.

Anonymous self-identification is typical for students' profiles. They conceal their true identity for cybersecurity reasons as well as for protection from unwanted attention or criticism. Moreover, anonymity helps insecure users to socialize. Engaging students in professional communities, drawing their attention to the profiles of online authorities motivate students to be conscious of their virtual images and to acquire the competencies necessary for skilled participation in professional networks.

Based on an analysis of recently published theoretical and empirical contributions, the main functions of posts in instant messengers were determined. The functions cover educational, discursive, emotional aspects of work in group chats, as well as informational and social support. They are considered in connection to behavioral patterns as manifestations of digital personalities.

A content analysis of messages indicates the areas of students' learning which require a response from instructors or classmates. At the cognitive level, students might need somebody to explain and clarify the material under study. At the emotional level, they might share feeling with other group members, expressing personal attitudes toward the information being provided and educational challenges. Informational and social support in the chat improves relationships within the team and helps students to develop the competencies necessary for collaborative

work. Investigating academic activities in messengers are of significant relevance because they contribute to broadening students' skills employed in constructing their digital personalities.

Key words: higher education, instant messaging, digital personality, anonymity, engagement.

Постановка проблеми. Онлайн-месенджери (WhatsApp, Viber, Telegram, Facebook Messenger та ін.) стали повсякденним атрибутом сучасної освіти завдяки технічним характеристикам, які змінили узвичаєну практику комунікації. Глобальне охоплення, простота у використанні, можливість надсилати необмежену кількість повідомлень та миттєво спілкуватися з багатьма користувачами активізували використання групових чатів у освітньому процесі під час пандемії ковіду-19 та повномасштабної війни Росії проти України. За відсутності прямого контакту, університетська спільнота послуговується цифровими технологіями не тільки для дистанційного навчання, але й для налагодження постійної соціальної взаємодії у віртуальному середовищі та емоційної підтримки.

Студентська молодь вправно послуговується онлайн-месенджером у спілкуванні з рідними, друзями, ровесниками. З одного боку, вона демонструє цифрові компетентності, а з іншого, необхідність удосконалення навиків, пов'язаних з комунікативною діяльністю в академічному, а згодом і професійному середовищі. Здобувачі практикують свої письмові навички поза межами університетських аудиторій в соціальних мережах, у яких звичними є сумнівна риторика та неформальний стиль спілкування. Через уявну безпеку у кіберпросторі, можливість анонімно висловити свою думку, студенти переймають неприйнятні стандарти комунікації (емоційно оперують неперевереними фактами, зневажливо реагують на невласливі їм погляди та зосереджують увагу на особистості опонента замість обговорення його ідей). Тому аналіз інформаційної діяльності здобувачів у месенджерах виявляє прогалини у формуванні необхідних компетентностей і спонукає до застосування ефективних методів у формуванні цифрової особистості.

Сучасна освіта поступово збагачується методами, які стимулюють пізнавальну активність завдяки цифровим технологіям. Значна увага приділяється формуванню компетентностей, необхідних для реалізації професійних та особистих цілей у цифровому світі. Однак поняття цифрової особистості є порівняно новим і мало дослідженим у ракурсі вищої освіти. Відповідно огляд зарубіжної та вітчизняної наукової літератури є відправною точкою у дослідженні виявів цифрової особистості здобувача у групових академічних чатах, а також ключових аспектів її формування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі особливості комунікації у групових чатах аналізуються у зв'язку зі специфікою медіума. Адже інформаційний обмін у месенджерах має дещо інший характер, ніж за реальних обставин. Він позбавлений невербальних комунікативних стимулів, притаманних живому спілкуванню, а тому залежний від контексту і потребує вміння декодувати значення і конотації [11, с. 248]. Віртуальний контакт між учасниками групи є оперативним і динамічним, хоча не завжди відбувається синхронно, а з можливими паузами у спілкуванні, коли користувач редагує текст перед тим, як надіслати його співрозмовнику, або відповідає не одразу після отримання повідомлення, адже повідомлення зберігаються і є доступними після появи у месенджері [15, с. 3]. Отже, комунікація у групових чатах може мати синхронний і асинхронний характер.

Ініціаторами створення групових чатів є зазвичай викладачі, які використовують можливості месенджерів під час дистанційного, змішаного та традиційного навчання в аудиторії. Навчальні матеріали тепер доступні у вигляді файлів різного формату та розміру, мультимедійних елементів, інтегрованих за допомогою покликань. Завдяки відео, фото, gif-зображенням, емодзі, голосовим повідомленням можна передати більший обсяг контекстуалізованої інформації порівняно із традиційною розмовою [2, с. 195; 15, с. 3]. Мультимедійні елементи надають своєрідного колориту груповій бесіді, привертають увагу до повідомлень і певною мірою утримують інтерес до контенту чату [16].

З-поміж термінів, якими описують учасників віртуальної комунікації, використовують сполуку «цифрова особистість». Видається за доцільне його вживати, коли йдеться про свідому, цілеспрямовану діяльність, обумовлену комплексом різнопланових чинників (світоглядом, шкалою цінностей, психічними властивостями, мотивацією, рівнем володіння мовою, соціальними потребами), що впливають на вибір мовно-інформаційних засобів вираження думки та віртуальну самопрезентацію. Поділяємо погляд О. Харитонової та Є. Харитонова, що електронна чи цифрова особистість – це «віртуальний, цифровий відбиток реальної людини», який сприймається у сукупності поширеної інформації і сприяє формуванню враження про неї [4, с. 10]. Аналіз зарубіжних та

вітчизняних праць переконує, що групові месенджери містять достатньо матеріалу, щоб пов'язати набір онлайн-дій та даних з особистісними рисами і робити узагальнення якщо не про цифрову особистість загалом то про хоча б про її вияви [4; 5; 8; 9; 16].

Соціальна взаємодія, опосередкована цифровими технологіями, накладає свій відбиток на ідентифікацію особи у віртуальному середовищі [4, с. 6]. А ідентифікація, своєю чергою, є показником індивідуального вибору, що характеризує цифрову особистість. Досить поширеною практикою є анонімність, коли користувачі остерігаються вказувати реальні дані про себе з міркувань особистої безпеки. З-поміж інших факторів, які впливають на самоідентифікацію особи, є невпевненість у собі та боязнь негативного сприйняття чи критики однолітками та іншими користувачами [5, с. 135; 10, с. 1058]. Проте анонімна самоідентифікація, на думку учених, має певні переваги. Зокрема, деякі користувачі охоче беруть участь у групових дискусіях, коли їхня особистість прихована [17]. Однак, попри узвичаєну практику анонімності в соціальних мережах та онлайн-застосунках, користувачі воліють знати, з ким вони насправді взаємодіють [5, с. 135]. Очевидно, користувачі, чий профіль містить реальну інформацію та особисті фотографії, користуються більшою довірою у членів спільноти чи спільнот, до яких вони належать. Їхня інформаційна діяльність зазвичай соціально-мотивована (спілкування з друзями, пошук нових знайомих, обговорення актуальних проблем сучасності, самореклама, збагачення соціальним, професійним чи культурним досвідом та ін.).

Мета статті полягає в огляді зарубіжних і вітчизняних праць, у яких розглядається поняття цифрової особистості та способів її вираження у віртуальному просторі. Аналіз зосереджується на особливостях спілкування здобувачів у групових чатах з огляду на поширене використання месенджерів в освітньому процесі. Систематизація теоретичних результатів та власних спостережень націлена на виявлення віртуальних параметрів самовираження та шляхів успішного формування цифрової особистості у закладах вищої освіти

Виклад основного матеріалу. Спостереження за профілями студентів у месенджерах, які використовуються з навчальною метою, не дають підстав для реконструкції цифрової особистості, адже зазвичай користувачі створюють кілька профілів та взаємодіють у різних соціальних мережах – від

розважальних платформ до професійних хабів, а тому очікувати послідовності у самоідентифікації та маніфестації особистісних рис не варто. Однак дослідження електронної комунікації в академічних групових чатах виявляють низку практичних та теоретичних аспектів, дотичних до проблем формування цифрової особистості.

На початковому етапі роботи з академічною групою увагу викладачів привертає різноманітність студентських профілів. Наші спостереження за навчальними чатами у Telegram і Viber протягом 2023–2024 рр. показали, що порівняно невелика частина студентів (приблизно 20%) використовують свої імена та прізвища. Більшість студентів (у межах 75%) послуговуються одними іменами або їхніми варіаціями (Дімас, Саньок, Леночка). Окремі студенти скорочують свої імена до кількох літер (Влд) або складають абрєвіатури з перших літер свого прізвища, імені та по-батькові. Практично у кожній групі є студенти, чия самоідентифікація не має нічого спільного з реальним ім'ям та прізвищем. Замість імені можна побачити довільний набір кирилических чи латинських літер – самостійно чи у сполученні з цифрами, слова і вирази іноземними мовами та ін. (5%).

Доречним елементом профілю є особисті фотографії, які допомагають ідентифікувати здобувачів, особливо коли вони приховують реальні імена. Зазвичай студенти дбають про те, щоб їхні профілі сприймалися позитивно. Однак окремі учасники (переважно на бакалаврському рівні освіти) репрезентують себе непривабливо. Зокрема, доводилося бачити, замість реальних фотографій, страхітливих персонажів з фільмів жахів чи комп'ютерних ігор або анімованих осіб, які курять чи випивають. Але навіть приваблива візуалізація (яскраві квіти, милі фотографії тварин, мальовничі пейзажі) не відповідають навчальним завданням академічної групи. Закономірно постає запитання: «Чи потрібно реагувати на анонімні профілі та суперечливі візуальні образи в електронному середовищі? І якщо потрібно, то як?». У зв'язку з цим відчувається потреба у діалозі із викладачами ЗВО. З одного боку, самоідентифікація є світоглядним виявом особи, маніфестацією її суспільної зрілості, а з іншого боку, вона здатна чинити вплив на інших людей, бо, на думку науковців, «свідомість людини в кіберпросторі є більш уразливою та відкритою для маніпулювання» [4, с. 6]. Коли сумнівні образи не мають впливу на одних здобувачів, то інші можуть відчувати дискомфорт від наявності їх у групі. А ще хтось може наслідувати неналежну цифрову поведінку. Крім того,

анонімність є своєрідним бар'єром, який утруднює комунікацію, особливо перший час у групах з великою кількістю студентів.

Питання анонімної самоідентифікації не є однозначним. Анонімність розглядається як свідомий вибір особи, яка намагається захистити свої персональні дані та особисте життя від стороннього втручання [5, 135]. Практика використання популярних застосунків переконує, що користувачі мають підстави для такого вибору. Наприклад, нещодавно в українських університетах викладачі і студенти перестали використовувати Telegram у службових та навчальних цілях з міркувань безпеки [1].

Варто звернути увагу на те, що профілі, які презентують студентів в академічних групах, переважно були створені раніше для спілкування з рідними, друзями чи шкільним колективом або для участі у різних онлайн-спільнотах, де анонімна авторизація була природною, наприклад на ігрових майданчиках, а тому користувачі не вважали за потрібне вносити зміни в особистий профіль, особливо в перші роки навчання в університеті. Ситуація суттєво змінюється з часом, коли студенти занурюються у фахову підготовку, розробляють власні або спільні проекти разом з представниками бізнесу, професійних, наукових чи громадських організацій. Тоді майбутні фахівці усвідомлюють необхідність у свідомому конструюванні реалістичного образу в професійних мережах, що відповідає усталеним зразкам онлайн-соціуму, який допомагає знаходити однодумців, потрібну інформацію та досягати поставлених цілей.

На противагу бакалаврам, студентам-магістрам не властива негативна самоідентифікація. Частина здобувачів презентує себе в месенджерах так, як і в реальному житті, надаючи ім'я та прізвище та особисту фотографію (25%). Більшість обирає часткову анонімність, вказуючи імена та викладаючи свої фотографії (60%). І тільки невеликий відсоток (15%) обходиться без жодних фотографій і послуговується власними іменами або вигаданими назвами у профілі.

Реальна інформація у профілях полегшила би процес спілкування у месенджерах, не відволікаючи увагу на другорядні моменти. Однак не вважаємо за доцільне спонукати студентів до змін, а рекомендуємо опосередковано впливати на їх вибір. Зокрема, результативним є залучення до суспільно активних онлайн-спільнот, де здобувачі зможуть вивчати профілі авторитетних учасників мережі і знаходити мотивацію для успішного

навчання та професійної підготовки. Крім того, взаємодія з науковцями, провідними фахівцями чи громадськими діячами в процесі навчання, відвідування онлайн заходів за їх участю сприяє ідентифікації здобувачів з певною спільнотою, чинить позитивний вплив на формування низки компетентностей, необхідних для успішної комунікації у віртуальному середовищі.

Попри незручності з анонімною ідентифікацією, взаємодія викладачів і студентів у чатах стала більш студентоспрямованою, сприяючи засвоєнню знань. Здобувачі можуть звернутися за роз'ясненнями чи уточненнями до викладача і отримати швидку відповідь у будь-який час [7; 10; 16]. Зі свого боку, викладач модерує комунікацію у чаті, поширює навчальні матеріали, повідомляє про важливі події та дати, виправляє некоректну інформацію. Його присутність у чаті спонукає студентів більш відповідально ставитися до поширюваної інформації та утримуватися від небажаних емоційних реакцій на дописи одногрупників. Разом з тим, віртуальне спілкування – це додаткова можливість для викладачів ближче познайомитися зі студентами, завоювати їхню довіру та зміцнити стосунки.

Аналіз академічних групових бесід дав підстави ідентифікувати основні функції повідомлень, серед яких першочергове значення має навчальна функція [7; 15]. Доступ до різних джерел інформації стимулює мотивацію здобувачів та інтерес до предмета, а також навиків самостійної роботи [14]. Наявність навчального матеріалу у месенджері уможливорює опрацювання тем синхронно, разом з групою, або у властивій студентам манері, коли вони потребують більше часу на засвоєння знань або вивчають матеріал пізніше через відсутність або хворобу.

Хоча комунікація в месенджерах є менш придатною для розлогого і глибокого обміну думками, вона створює враження про учасників групи на підставі спостережень за їхньою залученістю. Як показує практика, серед студентів, зареєстрованих у академічних чатах, є такі, що протягом навчального року не поширили жодного повідомлення. Інформаційна пасивність може мати технічні причини (обмежений інтернет-зв'язок), особистісний характер (сором'язливість, зволікання, очікування на повідомлення інших учасників чату, відсутність інтересу до теми, залежність від ігрових, розважальних та інших мобільних додатків, що відволікають від навчання), а може бути спричинена невмілим адмініструванням з боку викладача [10; 12].

Участь студентів у груповій бесіді можна оцінити за різними критеріями, серед яких показовими є кількість повідомлень, їхня роль (наприклад, ініціювання розмови чи пізніший внесок) [15, с. 9] та тематика (стосується опанування навчального матеріалу чи освітнього процесу).

Дискурсивна функція стосується обговорення окремих фактів та інформації загалом [15, с. 5]. З погляду особистої участі, це пов'язано з потребами у роз'ясненні, уточненні, підтвердженні інформації, із взаємним обміном повідомленнями з іншими учасниками, обґрунтуванням своїх поглядів. Через дискурсивну активність реалізується когнітивний процес на рівні розуміння / нерозуміння теми, її обдумування. Така діяльність властива активним, допитливим, відповідальним студентам, з високим рівнем мотивації та інтересом до навчальної дисципліни. Як правило, студенти, які демонструють розуміння теми, характеризуються більшою соціальною присутністю у чатах, порівняно з менш успішними одногрупниками.

Повідомлення, що стосуються організації навчання (продовження терміну здачі завдань, завчасне / пізнє надсилання роботи, попередження про відсутність на занятті чи запізнення) є своєрідними поведінковими маркерами, які виявляють особливості навчального стилю студентів. Вони можуть мати послідовний чи випадковий характер.

Емоційна функція полягає у вираженні особистого ставлення до засвоюваного матеріалу (захоплення, інтерес, спантеличеність, нерозуміння), описі свого емоційного стану, спричиненого взаємодією з одногрупниками та подоланням освітніх викликів (схвалення, обурення, ентузіазм, задоволення, занепокоєння, розчарування, страх та ін.). Емоційно конотовані повідомлення створюють відкриті, небайдужі, впевнені у собі студенти, які не соромляться виявляти власні емоції, бо комфортно почуваються в електронному середовищі. З огляду на повномаштабну агресію Росії проти України, викладачі повинні приділяти особливу увагу психологічному стану студентів, адже в умовах невизначеності та загрози життю студентська молодь позбавлена безпосереднього контакту з іншими учасниками освітнього процесу, і відчуває потребу у безпеці й стабільності [3].

Не менш важливою є функція інформаційної та соціальної підтримки, яка забезпечує успішне засвоєння знань, а також доброзичливе і продуктивне спілкування у групі. Усіляко заохочуючи уважне ставлення до потреб інших, взаємоповагу, готовність допомогти, викладачі спрямовують

траєкторії індивідуального розвитку у сферу загальнолюдських цінностей, які допомагають досягти успіху не тільки в особистому, але й професійному житті. Завдяки регулярній онлайн-соціалізації зростає відчуття належності до студентського колективу, удосконалюється низка компетенцій, пов'язаних з груповою взаємодією (когнітивна гнучкість, емпатія, взаємодопомога, довіра, емоційна підтримка, налагодження особистих стосунків та ін.). Позитивні реакції викладача та одногрупників на повідомлення заохочує невпевнених у собі студентів до участі у груповій діяльності та удосконалення їхніх комунікативних вмінь [18, с. 2113].

Для того, щоб належно позиціонувати себе у віртуальному соціумі, студенти повинні підвищувати свій рівень медіакультури. Зокрема, вкрай важливими є вміння критично сприймати й аналізувати повідомлення, ефективно опрацьовувати великий обсяг інформації, дотримуватися культури спілкування у мережі, опановувати та доречно використовувати мовні та електронні засоби. Мовна тактовність і ввічливість, що є ключовими рисами привабливої цифрової особистості [8], є стандартом спілкування за будь-яких обставин. Ці риси формуються у курсі вивчення спеціальних дисциплін рідною та іноземною мовою, а також засвоюються у міру залученості до професійних мережевих спільнот.

Ефективність комунікації у мережі значним чином залежить від правильного розуміння контексту, який часто може бути неповним або незрозумілим. Відповідно завдяки освоєнню різних стилів і жанрів та постійній мовній практиці удосконалюється вміння письмово формулювати думку. Саме нецифрові компетентності, дотичні до мовно-психологічного образу користувача, а ще свідоме ставлення до власного цифрового сліду гарантують ефективний обмін ідеями та отримання позитивних емоцій від спілкування.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Сучасна практика використання месенджерів в освітньому процесі ґрунтується на низці переваг, завдяки яким забезпечується доступ до різноманітних ресурсів та змінюється характер взаємодії між викладачем і здобувачем, а також всередині студентського колективу. Серед технічних характеристик насамперед вказують на глобальне охоплення, простоту у використанні, забезпечення одночасної миттєвої взаємодії багатьох учасників групової бесіди, синхронність та асинхронність комунікації, поширення файлів, посилань на медіаресурси. Ці та інші переваги надають можливість

здійснювати багатофункціональну комунікативну діяльність у групових месенджерах.

Аналіз особливостей самоідентифікації здобувачів у віртуальному середовищі й надалі залишатиметься актуальним напрямком наукового дослідження, адже онлайн-профілі певною мірою

характеризують світогляд, особисті уподобання та є показником індивідуального вибору. Дослідження цифрової діяльності у довгостроковій перспективі є показовим з погляду відстежування динаміки змін, а також факторів, що спричинили їх появу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ковальова А. КНУ імені Шевченка та «Могилянка» почали обмежувати використання Telegram – деталі рішення. 2024. 20 листопада. URL: <https://ain.ua/2024/11/20/u-knu-obmezili-telegram/> (дата звернення: 24.01.2025)
2. Лебедєва С.Л., Лебедєв М.К. Месенджер Telegram як основний і додатковий канал комунікації в освітньому процесі. *Інформаційно-комунікаційні технології в освіті*. 2022. Вип. 54. Т. 2. С. 193–195. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/54.2.38>
3. Макаров З. Ю., Момот А. В., Демченко, О. М. Оцінювання впливу чат-бесід на залученість та успішність здобувачів вищої освіти. *Педагогічна Академія: наукові запуски*. 2024. Вип. 5. <https://doi.org/10.57125/pedacademy.2024.04.29.07>
4. Харитонов О.І., Харитонов О.Є. Цифрова людина, цифрова особа та цифрова особистість: до проблеми співвідношення. *Часопис цивілістики*. 2023. Вип. 49. С. 5–13.
5. Asmaak S., Nayan, S., & Osman, N. Constructing identity through Facebook profiles: Online identity and visual impression management of university students in Malaysia. *Procedia – Social and Behavioral Science*. 2012. 65. P. 134–140. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.11.102>
6. Avci, H., & Adiguzel, T. A case study on mobile-blended collaborative learning in an English as a foreign language (EFL) context. *International Review of Research in Open and Distance Learning*. 2017. 18(7), P. 45–58. <https://doi.org/10.19173/irrodl.v18i7.3261>.
7. Bouhnik, D. & Deshen, M. WhatsApp Goes to School: Mobile Instant Messaging between Teachers and Students. *Journal of Information Technology Education: Research*. 2014. Vol. 13. P. 217–231. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2006.11.017>
8. Graham, S. L. Disagreeing to agree: conflict, (im)politeness and identity in a computer-mediated community. *Journal of Pragmatics*. 2007. 39 (4). P. 742–759. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2006.11.017>
9. Ho, V. Constructing identities through request e-mail discourse. *Journal of Pragmatics*. 2010. 42. P. 2253–2261. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2010.02.002>
10. Le Roux, D. & Parry D. An exploratory investigation of the use and effects of academic instant messaging groups among university students. *Educational and Information Technologies*. 2022. 27. P. 1055–1080.
11. Merunková, L. & Šlerka, J. Goffman’s theory as a framework for analysis of self presentation on online social networks. *Masaryk University Journal of Law and Technology*. 2019. Vol. 13: 2. P. 243–276. <https://doi.org/10.5817/MUJLT2019-2-5>
12. Pimmer, C. & Rambe, P. The Inherent Tensions of “Instant Education”: A Critical Review of Mobile Instant Messaging. *International Review of Research in Open and Distance Learning*. 2018. 19 (5). P. 218–237. <https://doi.org/10.19173/irrodl.v19i5.3765>
13. Poláková, P. Use of a mobile learning application in the process of foreign vocabulary learning. *Procedia Computer Science*. 2022. Vol. 207. P. 64–70. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2022.09.038>.
14. Roman, P., Ballesteros, C., & Noguera, M. Academic whatsapp groups as alternative communication and motivation systems in higher education. *Revista Espacios*, 2018. 39 (10).
15. Schindler, J., Bartsch, A., Bürgel, C., & Rockenstein, C. “Check this out! ☺”: Collective functions of instant messaging about media content. *New media & Society*, 2024. 0(0). <https://doi.org/10.1177/14614448241262808>
16. Tang, Y., Hew, K.F. Effects of using mobile instant messaging on student behavioral, emotional, and cognitive engagement: a quasi-experimental study. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2022. 19 (3). <https://doi.org/10.1186/s41239-021-00306-6>
17. Willemse, J. J. Undergraduate nurses’ reflections on whatsapp use in improving primary health care education. 2015. *Curationis*. 38(2), 1512. <https://doi.org/10.4102/curationis.v38i2.1512>
18. Yammanuru, P., Reddy, & Khan, Z. Online social networks and their influence. *International Journal of Research Publication and Reviews*. 2022. Vol. 3, No 6. P. 2113–2115. <https://doi.org/10.55248/gengpi.2022.3.6.53>